

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्र्यावर चौकशी करावी.

व्यवस्थापक, अर्थ, 'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्रजी माफ)

किरकोळ अंकास

दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधान' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख ३० डिसेंबर १९४२

अंक ५१

महायुद्ध दाराशी आले

परदेशी औषधे

दुर्मिळ व महाग झाली

पण

भिण्याचे कारण नाही !!!

कारण

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्याने तयार केलेली

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजविन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटेंट, स्टॅटर्ड व लोकप्रिय औषधे तांत्री पटल्यामुळे

★ डॉक्टर्सहि वापरुं लागले आहेत. ★

दरसाल बिनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे शेअर्स व औषधे मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणे लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मी रोड, पुणे १.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबजी शाखा : बलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबजी.

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००

विक्रीस काढलेले व सपलेले

भांडवल

वसूल झालेले भांडवल : रु. २,५०,०००

एकूण खेळते भांडवल : रु. ४५,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. भा. म. गुते

श्री. धों. कृ. साठे

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. न. ग. पवार

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. इयं. वि. रानडे

श्री. र. चिं. सोहोनी

श्री. वा. पुं. वर्दे

मि. फ. दो. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात, शेअर व सरकारी रोखे यांची सरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

म. वि. गोखले
मॅनेजर.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

गिरगांव

मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार

चौक,

पुणे

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

आधिकृत मांडवल	₹. २,००,००,०००
बसूल झालेले मांडवल	₹. १,००,००,०००
रिझर्व फंड	₹. १,१६,००,०००

मुख्य कार्यालय: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्याम्प स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्क्वेअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंजवे), नागपूर (इतबारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ड्स: वेल्समिस्टर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर जुनीलाल श्री. मेहता, के. सी. एस. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसेजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या ₹. ३०० ते ₹. १,००,००० रकमेच्या शिल्लेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. ₹. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सद्यमाही असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ ₹. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विलस व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजर व ट्यूटी म्हणून काम करते. सर्व बँकेचे ट्यूटीचे काम केले जाते. नियम सर्व कडून लागू आहेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

विविध माहिती

नियंत्रण

चीनमध्ये १५ जानेवारीपासून सर्व जिनसांचे, बहातुकीचे व मजुरीचे दर नियंत्रित करण्यांत येणार आहेत.

लंडनमधील नवा पूल

१८१७ साली सर जॉन रेनी ह्यांनी बांधलेला वॉटर्ल्ड पूल नादुरुस्त झाला म्हणून त्याचे जागी नवीन पूल बांधण्यांत आला, तो बहातुकीस १४ ऑगस्ट रोजी सुरू झाला. उद्घाटन सभारंभ वगैरे काही झाले नाही. नव्या पुलाची लांबी १,२४३ फूट आहे व रुंदी ८० फूट आहे. पुलावरून सहा मोटारी समांतर जाऊ शकतात. पुलाचे कडेने पादचारी लोकांसाठी फुटपाथ आहेत. युद्ध सुरू झाले नसते तर पुलाचे काम १९४० मध्येच पूर्ण झाले असते. पुलाच्या कायम कठड्यांची व जिऱ्यांची कामे युद्ध-समाप्तीनंतर पार पाडण्यांत येतील.

मुंबई प्रांतातील जंगल सात्याचे उत्पन्न

मुंबई प्रांतातील जंगलाचे क्षेत्र १९४१-४२ अखेर १२,९२० चौ. मैल होते. म्हणजे, त्यांत त्यापूर्वीच्या वर्षाच्या मानाने वाढ झाली नाही. हे क्षेत्र प्रांताच्या एकूण क्षेत्राच्या १७% आहे. जंगल कायद्यासाठी लुप्तग्यांच्या संख्येत १० टक्के भर पडली, ह्याची मुख्य कारणे, रहाणाऱ्यांच्या सर्वांत वाढ, दुष्काळामुळे टंचाई व युद्धविषयक मालाचा पुरवठ्यांत गुंतलेला जंगल सात्याचा नोकरवर्ग ही होत. १९४१-४२ मध्ये जंगल सात्याचे उत्पन्न ६९३ लक्ष रुपये झाले. म्हणजे त्यापूर्वीच्या वर्षापेक्षा उत्पन्न २५३ लक्ष रुपये अधिक भरले व वाढाव्यांत १९ लाखांची भर पडून तो ३५३ लक्ष रुपये झाला.

गेंसच्या व विजेच्या दिव्यांचे नुकसान

मुंबई शहरातील इंग्लीमुळे नादुरुस्त झालेल्या व फुटलेल्या गेंसच्या व विजेच्या दिव्यांचे जागी नवे दिवे बसविण्यासाठी मुंबई कॉर्पोरेशनच्या स्टँडिंग कमिटीने ६० हजार रुपये मंजूर केले. एकूण २,९६५ गेंसच्या दिव्यांची सराबी झाली व २९७ दिवे आजिबात नाश पावले व २०० विजेचे दिवे फुटले.

ग्रेट ब्रिटनमधील आगगाढ्या

युद्धकालीन काटकर सर ह्या हद्दीने ग्रेट ब्रिटनमधील सर्व इंजनांस काळा रंग देण्यांत येणार आहे. गेल्या वर्षी ग्रेट ब्रिटनमध्ये सैनिक व युद्धविषयक माल ह्यांच्या बहातुकीसाठी १३ लक्ष सास आगगाढ्या सोडण्यांत आल्या. कामगारांकरिता दर आठ-वड्यास ७ हजार जादा आगगाढ्या सोडण्यांत येत आहेत.

श्रीनिवास कॉटन मिल लि.

करिमभाई गटांतील सुप्रसिद्ध फासलभाई गिरणीचे हे नवे नांव आहे. गिरणीच्या नव्या व्यवस्थेसाठी चात्यांत १२ हजारांची भर पडली आहे. प्रत्येकी ४०० प्रमाणे ८ हजार ऑर्डिनरी भाग कंपनीने विक्रीस काढले आहेत.

घंटा वाजविण्यास परवानगी

ग्रेट ब्रिटनमधील चर्चच्या घंटांचा उपयोग शत्रूच्या हल्ल्याचे वेळीच करण्यास परवानगी आहे. परंतु, चालू नाताळाच्या वेळी त्या वाजविण्यास सरकारने परवानगी दिली आहे.

युद्धामध्ये घातूचा उपयोग

गेल्या महायुद्धाचे वेळी प्रत्येक सैनिकामागे सुमारे १०० ते २०० पौंड वजनाचे घातू युद्ध साहित्यांत उपयोगांत आणवे लागत. चालू युद्धांत एक सैनिक सज्ज करावयाचा म्हणजे त्याचे मागे २ टन (४१६० पौंड) वजनाचे घातू लागतात. ह्या घातूतील महत्त्वाचा घातू म्हणजे तांबे होय.

महापुरासुळे नुकसान कां झाले !

उत्तर सिंधमध्ये महापुरामुळे कोट्यवधि रुपयांचे नुकसान झाले, त्याचे कारण शोधून काढण्यासाठी सिंध सरकार एक कमिशन नेमणार आहे; त्यांत तज्ज्ञ व अज्ज्ञ ह्या दोघांचाहि समावेश केला जाईल.

मुंबई प्रांताचे पब्लिक वर्क्स सातें

१९४१-४२ चा अहवाल

सात्याचे व्यवस्थेसाठी लसत्याची लांबी :	२०,६३८ मैल
त्यापैकी खडीचे रस्ते :	१०,४५५ मैल
खडीच्या रस्त्यापैकी लोकल बोर्डाकडील रस्ते :	४,१४२ मैल
बिनखडीचे रस्ते :	१०,१८३ मैल
त्यापैकी लोकल बोर्डाकडील रस्ते :	९,८२९ मैल
सात्याने रस्त्यांवर केलेला खर्च :	९७,९५,३३४ ₹.
त्यापैकी नवीन कामांवर खर्च :	६०,१५,६७१ ₹.
रस्ते दुरुस्तीवर खर्च :	३७,७९,६६३ ₹.
इमारतीवरील खर्च :	३२,३२,५२९ ₹.
दापोडी वर्कशॉपमध्ये केलेल्या कामाची किंमत	२,६२,९३५ ₹.
वर्कशॉपचा निवळ नफा :	४०,४७४, ₹.
बीज-पुरवठ्याच्या लायसेन्सची संख्या :	६७
विजेवरील कराचे उत्पन्न :	३३,६८,०८० ₹.
पी. डब्ल्यू. डी. सात्याकडील वृक्ष :	७,२९,६१२

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती ...	४२०	११ काळातील शिक्षण—	४२३
२ अमेरिका, इंग्लंड व हिंदुस्थान ह्यांची देणी-वेणी ...	४२१	१२ मराठा वेंचरे निवेदन	४२४
३ त्रैवार्षिक वृत्तांत ...	४२२	५ मॅनेजिंग एजन्सीचा करार ...	४२५
४ स्फुट विचार ...	४२३	६ पब्लिक वर्क्स सार्वजनिक कामे ...	४२६
नूतन वर्षाचा उत्साह-जनक प्रारंभ-युद्धोत्तर-		७ मात कोठाराची पुरवठा स्थिती ...	४२५
		८ मॅनेजियमचे उत्पादन ...	४२५

अर्थ

बुधवार, ता. ३० डिसेंबर, १९४२.

अमेरिका, इंग्लंड व हिंदुस्थान ह्यांची देणीवेणी

युद्धकाळाच्या परिस्थितीत आंतरराष्ट्रीय देण्यावेण्याची व्यवस्था करणे अतिशय अवघड असते. विशेषतः मित्र राष्ट्रे एकमेकांस युद्ध सहाय्य देत असतां त्यांची देणी वेणी पुरी, करण्याचे मामुली मार्ग उपलब्ध नसल्याने देणी कर्ज म्हणून हिशेबात काढावी लागतात. आयात-निर्यात व्यापाराची आंतरराष्ट्रीय तोंडमिळवणी होऊ शकत नाही, निघालेल्या बाकीची फेड सोने-बांदी पाठवून करता येत नाही आणि लढाऊ सामग्रीची देवघेव तर अपरिहार्य असल्याने देणे-वेणे फुगवून जाते. देण्या-वेण्याची बजावाट होत नाही ह्या कारणाने बाक्या कर्ज म्हणून समजाव्या लागतात. इतके होऊनही अखेर कर्जफेड पैशाच्या किंवा इंधनाच्या मार्गाने होऊ शकत नाही. ह्या संबंधात अमेरिका व इंग्लंड ह्या राष्ट्रांस गेल्या युद्धानंतर आपली देणी बसू करण्यांत विलक्षण अडचणी आल्या. चालू युद्धांत अमेरिका इंग्लंड वगैरे मित्र-राष्ट्रांस कोट्यवधि रुपये किंमतीचा माल पुरवित आहे आणि या व्यवहारांत उत्पन्न होणाऱ्या देण्याची विल्हेवाट उसनवारीच्या पद्धतीने केली जात आहे. आज उसनवारीने पुरवण्यांत येणारा माल ऐन-जिनसी परत केला जाईल ही कल्पना ह्या पद्धतीच्या मुळाशी आहे.

हिंदुस्थान आणि अमेरिका ह्यांच्या परस्पर देण्या-वेण्याविषयी आज ह्या प्रकारचा प्रश्न उपस्थित झाला असून तो कसा सोडवण्यांत येत आहे ह्याची त्रोटक माहिती नुकतीच बाहेर आली आहे, तिचे थोडेसे विवेचन येथे करणे आवश्यक आहे. विशिष्ट जातीचा अमेरिकन माल ह्या देशांत येत आहे. कोणता माल इकडे पाठवावयाचा आणि कोणत्या मालास उसनवारीचे तत्व लागू करावयाचे हे अमेरिकेंतले नियुक्त अधिकारी ठरवतात आणि ब्रिटिश सरकारच्या विद्यमान ही व्यवस्था अंमलात येते. जरूरीचा माल हिंदुस्थानासाठी मिळवण्याच्या कामाप्रति येथील सरकारचे प्रतिनिधी अमेरिकेंत काम करीत आहेत. सध्या अमेरिकेच्या फौजा ह्या देशांत आहेत आणि त्यांचा खर्च येथे चालू

आहे. ह्यासंबंधात अमेरिकेस लागणारा बराचसा माल व पैसा हिंदुस्थान सरकारमार्फत पुरवण्यांत येत आहे आणि त्या मानाने अमेरिकेचे ह्या देशास व्यावसायिक देणे होत आहे. ह्याच्या उलट, अमेरिकेकडून उसनवारीच्या पद्धतीने हिंदुस्थानास माल मिळत आहे आणि त्याबद्दलचे देणे ह्या देशाच्या नांवाने पडत आहे. ह्या देण्या-वेण्याचा हिशेब कोणत्या रीतीने करण्यांत येत आहे ह्याचे थोडेसे दिग्दर्शन व्हॉइसरॉय लॉर्ड लिन्लियनो ह्यांनी कलकत्ता येथे नुकत्याच केलेल्या भाषणांत आल्याचे प्रसिद्ध झाले आहे. हिंदुस्थानने अमेरिकेस पुरवावयाच्या मालाची किंमत आणि अमेरिकन फौजेसाठी ह्या देशांत होणारा खर्च ह्यांची बेरीज उसनवार पद्धतीने अमेरिकेने इकडे पाठविलेल्या मालाच्या किंमतीपेक्षा अधिक असू नये अशी एक अट वरील देण्या-वेण्याच्या हिशेबाच्या व्यवस्थेत घालण्यांत आली आहे असे समजते. युद्ध काळांत होणाऱ्या परस्पर व्यवहारांचा परिणाम युद्धोत्तर परिस्थितीत हिंदुस्थानच्या आर्थिक हितसंबंधास प्रतिकूल होणार नाही ह्याविषयीही सबरदारी घेण्यांत आली आहे असेहि सांगण्यांत येत आहे.

एका वर्षांत सुमारे चाळीस-पन्नास कोटी रुपये किंमतीचा अमेरिकन माल ह्या देशास मिळेल आणि अमेरिकेच्या वतीने हिंदुस्थान सरकार ह्या देशांत त्या रकमेइतकाच खर्च करील असे दिसते. हिंदुस्थानांत येणाऱ्या अमेरिकन मालापैकी येथील सरकारच्या नावे किती पदावयाचा आणि कितीची जबाबदारी ब्रिटिश सरकारची असेल ह्याचा निर्णय व्हावा लागेल. तो प्रश्न स्वतंत्र आहेच. पण अमेरिका व हिंदुस्थान ह्यांच्या दरम्यान निघणाऱ्या देण्या-वेण्याच्या मर्यादा काय असतील ह्याची कल्पना होत असलेल्या कारणांच्या बरील रूपरेखेवरून दिसून येते. प्रस्तुत गुंतागुंतीच्या प्रश्नाचा विस्तृत खुलासा हिंदुस्थान सरकारचे फडनवीस आपल्या अंदाजपत्रकावरील भाषणांत करतील असे मानण्यास हरकत नाही. उसनवारीची अमेरिकन व्यवस्था ह्या देशास लागू करण्यांत येत असतां हिंदी उद्योगधंद्यांच्या प्रगतीस बाधक होईल असे कांहीं तीमध्यें असू नये असा आग्रह धरण्याचे कारण ह्या देशाची औद्योगिक प्रगति कोणत्याहि देशाशी खुला व्यापार होऊ देण्यासारखी नाही हे असून युद्धोत्तर काळांत हिंदी धंद्यांस जकातीचे संरक्षण देणे आवश्यक वाटण्याचा संभव आहे हे विसरून चालावयाचे नाही. पुढील व्यापारी धोरणाबाबत युद्ध-परिस्थितीत हिंदुस्थान सरकारचे हात बांधले जाऊ नयेत आणि त्यास युद्धोत्तर काळांत ह्या देशाच्या आर्थिक गरजेस अनुसरून योग्य दिसेल ते जकातीचे धोरण अंमलांत आणतां यावे हे उचित आहे.

प्रस्तुत प्रश्नाइतकाच किंवा त्याहिलेपेक्षा अधिक महत्त्वाचा प्रश्न आज हिंदुस्थान सरकारापुढे आहे आणि तो म्हणजे ह्या देशाने इंग्लंडच्या वतीने खर्च चालवला आहे त्याची फेड कशी करून घ्यावयाची ह्या संबंधाचा आहे. हे हिंदुस्थानचे देणे इंग्लंडमध्ये गुंतून पडले आहे आणि त्याचा समाधानकारक निकाल लागावयाचा आहे. त्यासंबंधांत सर जेरेमी रेस्मन मध्यंतरी इंग्लंडला गेले होते. त्यावेळी ब्रिटिश सरकारच्या प्रतिनिधींनी त्यांच्या वाटाघाटी झाल्या. त्यामध्ये हिंदुस्थानच्या इंग्लंडकडून देण्याची फेड होण्याबाबतच्या योजनांचा विचार झाला आणि त्या चर्चेचा कांहीं तरी निर्णय आतां लागला असला पाहिजे. त्याचाहि

सुलासा सर जरेमी रेस्मन मध्यवर्ती असेंब्लीमध्ये अंदाजपत्रकाच्या वेळीं करतील. आजपावेतो देण्या-घेण्याच्या व्यवहारांत इंग्लंड घनको आणि हिंदुस्थान ऋणको अशी स्थिति अपवादविरहीत असे. आतां मात्र हिंदुस्थानचे इंग्लंडमधील सर्व कर्ज फिटून ह्या देशाचे लंडनकडून वाढते येणे निश्चय आहे. घनको होणे हे चांगले असले तरी त्यास आपल्या कर्जाच्या फेडीची व्यवस्था नीट लावावी लागते. हिंदुस्थान सरकार ही तजवीज कशी करणार ह्याकडे हिंदी लोकांचे डोळे लागून राहणे स्वाभाविक आहे.

मोटारीचा कर कोणी भरावयाचा असतो ?

आरोपी वापुरावजवळ एक मोटार होती. ती मोटार तो वापरीत नसे व वापरण्यासाठी त्याने ती ठेवलीहि नव्हती. आरोपीने त्या मोटारीचा टॅक्स दिला नाही म्हणून त्याच्यावर मध्यप्रांताच्या मोटार वाहनाच्या टॅक्सबाबतचा कायदा क. १३ (अ) अन्वये सटला भरण्यांत आला व त्या सटल्यांत अब्ज कोटांने त्याला दंडाची शिक्षा दिली म्हणून त्याने सेशन्स जजकडे अपील केले. सेशन्स जजचे मत असे पडले की उपयोगांत (वापरीत) असलेल्या व उपयोगासाठी (वापरण्यासाठी) ठेवलेल्या मोटारविरुद्ध टॅक्स द्यावा लागत असल्यामुळे व आरोपी आपल्या मोटारीचा उपयोग करित नसल्यामुळे व उपयोगासाठी त्याने मोटार ठेवली नसल्यामुळे त्याला दंडाची शिक्षा देता येत नाही अथवा त्यास दोषीहि ठरविता येत नाही. सबब सेशन्स जजने आपल्या शिफारशीसह नागपूर हायकोर्टाकडे हा रेफरन्स केला होता.

हायकोर्टाचे विवेचन

आरोपी क. १३ (अ) साली दोषी आहे किंवा काय हे आपल्याला पहावयाचे आहे. मोटार वाहनाच्या टॅक्सबाबतचा कायदा क. ३ (१) मध्ये असे म्हटले आहे की 'मध्यप्रांत व वन्हाडांत उपयोगासाठी ठेवलेल्या अथवा उपयोगांत असलेल्या प्रत्येक मोटारीवर टॅक्स दिला पाहिजे.' ह्याचा अर्थ असा की, उपयोग करण्याचे हद्दीने मोटार ठेवण्यांत आली नसेल अथवा मोटारीचा उपयोग करण्यांत येत नसेल तर त्या मोटारीवर मोटार टॅक्स देण्याची गरज नाही. आपल्याजवळ मोटार आहे ही गोष्ट आरोपीस कबूल आहे. त्याचे म्हणणे असे आहे की "ज्याअर्थी मी ती मोटार वापरीत नाही अथवा वापरण्याचे हद्दीने मी ती मोटार ठेवली नाही त्याअर्थी मला त्या मोटारीचा टॅक्स देण्याची गरज नाही. जवळ बाळगलेली प्रत्येक मोटार उपयोगांतच असते अथवा उपयोगासाठीच ठेवण्यांत येते असे आपल्यास गृहित धरून चालतां येत नाही. मोटार उपयोगांत होती किंवा काय अथवा उपयोगासाठी ती जवळ बाळगण्यांत आली आहे किंवा काय हा मुकदम्याच्या हकिकतीचा प्रश्न आहे व तो आरोपीने सिद्ध केला पाहिजे. मोटार वाहनाच्या टॅक्सबाबतच्या कायद्यांत १९४२ मध्ये दुरुस्ती करण्यांत आली. दुरुस्ती कायद्याच्या क. ३ मधील पोट-कलम (२) ला जो प्रोव्हिजो जोडण्यांत आला आहे त्यांत असे म्हटले आहे की, 'मोटार मालकाने आगाऊ नोटीस देऊन असे कळविले पाहिजे की, आपण अमुक मुदतीत मोटार वापरणार नाही तर त्या मुदतीचा टॅक्स त्यास द्यावा लागणार नाही.' आगाऊ नोटीस दिली नाही

तर टॅक्स द्यावाच लागतो असे आपल्यास म्हणतां येत नाही कारण दुरुस्ती कायद्याच्या क. ३ मधील ठराव अगदी स्पष्ट आहे, त्यांत असे स्पष्ट म्हटले आहे की, 'उपयोगासाठी ठेवलेल्या अथवा उपयोगांत असलेल्या प्रत्येक मोटारीवर टॅक्स दिला पाहिजे, ह्याचा अर्थ असा की उपयोगासाठी मोटार ठेवण्यांत आली नसेल अथवा ती उपयोगांत नसेल तर त्या मोटारीचा टॅक्स देण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही व आगाऊ नोटीस देण्याचेहि आम्हांस काही प्रयोजन दिसत नाही.

आरोपीचे म्हणणे ऐकून न घेतां व कोणत्याहि प्रकारचा पुरावा न नोंदवितां खालच्या कोर्टाने आरोपीस दोषी ठरविले आहे. वास्तविक आम्ही हा सटला परत चौकशीसाठी खालच्या कोर्टाकडे पाठवावयास पाहिजे होता परंतु तसे करण्याची आम्हांला गरज दिसत नाही. सरकारजवळ पुरावा असेल व सरकारला योग्य वाटेल तर सरकारने आरोपीवर नवीन सटला भरावा.

निकालः—वरील कारणास्तव आम्ही हा रेफरन्स मंजूर करून आरोपीस निर्दोषी सोडून देतो व आरोपीने दंड भरला असल्यास तो त्यास परत करण्यांत यावा असा हुकूम देतो.

सारांशः—उपयोगासाठी जवळ मोटार बाळगण्यांत आली नसेल अथवा बाळगलेल्या मोटारीचा उपयोग करण्यांत येत नसेल तर त्या मोटारीचा टॅक्स देण्याची गरज नाही. मोटार उपयोगांत असेल अथवा उपयोगासाठी ठेवण्यांत आली असेल तर मात्र टॅक्स द्यावा लागतो. आपण आपली मोटार वापरीत नाही अथवा वापरण्यासाठी आपण ती आपल्याजवळ बाळगली नाही ह्या दोन्ही गोष्टी सिद्ध करण्याची जबाबदारी आरोपीवर असते.

त्रैवार्षिक वृत्तांत

मुंबई इलाख्याचा राजकीय कारभार काँग्रेस मंत्रिमंडळाने सत्तात्याग केल्यानंतर प्रांतिक गव्हर्नरांनी स्वतःच्या हातीं घेऊन मंत्र्यांच्या जागी सिव्हिल सर्व्हिसमधील सहाय्यागारांची नेमणूक केली त्या गोष्टीस गेल्या नोव्हेंबरच्या ४ तारखेस तीन वर्षे पूर्ण झाली. प्रांतिक कायदेमंडळाचे सर्व अधिकार प्रांताधिपतींनी स्वतःकडे घेतल्यानंतरच्या तीन वर्षांत युद्ध-परिस्थिती असतां हि राज्यकारभारांत काय प्रगति झाली त्याचा आढावा सरकारी रीत्या प्रसिद्ध झाला आहे. सामान्य जनतेच्या, विशेषतः खेडेगांवी लोकांच्या सुखसोयी आणि उन्नति ह्यांचे प्रीत्यर्थ सरकारी खर्चाचे मान गेल्या तीन वर्षांत कसे हळुहळु वाढत आले आहे हे दर्शविणारे तुलनात्मक आंकडे सरकारी वृत्तांतांत दिले आहेत. "राष्ट्रसंवर्धनात्मक" अशी समजण्यांत येणारी सरकारी खर्चा आणि त्यावरचा १९३९-४० व १९४२-४३ सालांतला खर्च साली नमूद केल्याप्रमाणे दाखवला आहेः—

लक्ष रुपये

	१९३९-४०	१९४२-४३
शिक्षण	२००.१७	२०७.६५
वैद्यक	४६.३९	५५.३९
सार्वजनिक आरोग्य	२८.१०	५५.५२
शेती	११.९९	२१.३२
व्हेटेरिनरी	४.४१	४.९६
सहकार	१५.७६	१३.०६
उद्योगधंदे	७.६५	१०.४५
किरकोळ	११.७४	११.७५
	३२६.२१	३८०.१२

स्फुट विचार

नूतन वर्षाचा उत्साहजनक प्रारंभ

जर्मन फौजांस स्टालिनग्रादमध्ये व कॉकेशस प्रांतांत थोपवून धरूनच रशियन सेनापति राहिले असून त्यांनी शत्रूस मार्गे रेटात नेण्याचा सपाटा चालविला आहे. व्होल्गा नदीवर व कॉकेशस-मधील खाणींवर आपली सत्ता स्थापून हिवाळ्यांत जर्मन सैन्यास सुरक्षितपणे विभ्रंति थावण्याची असा हिटलरचा बेत होता. त्यांत त्यास यश मिळाले असते तर आफ्रिकन रणांगणावर आपली शक्ति एकवटण्यास त्यास संधी मिळाली असती. पण रशियन सेनापतींनी डॉन नदीवर चढाईची मोहीम सुरू करून जर्मन फौजांस व्यापलेला मुलूख हळूहळू सोडून पीछेहाट करण्यास भाग पाडले आहे. या रीतीने यंदाच्या नाताळांत पूर्व रणांगणावर युद्धे मंदावण्याच्या ऐवजी ते जोराने चालू राहिले आहे आणि त्यांत रशियास चांगले यश येत आहे. हिटलरचा होत असलेला पराभव आणि जर्मनीचे चाललेले भयंकर नुकसान यांचा मित्र राष्ट्रांच्या दृष्टीने युद्धावर अत्यंत अनुकूल असा परिणाम होत आहे. आफ्रिकेत रोमेलची सेना पश्चिमेकडे पलायन करीत असून ट्युनीशिया-मध्ये ब्रिटिश व अमेरिकन सेनापति त्या प्रदेशांतून जर्मनीची हकालपट्टी करण्याच्या तयारीत आहेत. ब्रह्मदेशांत ब्रिटिश व अमेरिकन विमाने जपानच्या ताब्यातील प्रमुख ठिकाणांवर हल्ले चढवीत आहेत. त्यांस उत्तरादासल जपानी विमानांनी कलकत्ता व चितगांव विभागांत केलेले विमाने हल्ले अयशस्वी ठरले आहेत. कलकत्त्यातील संरक्षणाची साधने यशस्वी झाली आहेत आणि तेथील जनतेने शत्रूच्या लढाऊ उपक्रमास धीराने तोंड दिले आहे ही समाधानाची गोष्ट आहे. न्यूगिनी-मध्येहि जपानच्या पदरी पूर्ण अपयश आले आहे आणि अमेरिकन व ऑस्ट्रेलियन फौजांनी तेथून बहुतेक शत्रूचे उच्चाटन केले आहे. या प्रकारे नवे वर्ष मित्र राष्ट्रांस उत्साहजनक रीतीने चालू होत आहे आणि शत्रूच्या भाग्यास निश्चितपणाने ओहोटी लागली आहे.

युद्धोत्तर काळातील शिक्षण

युद्ध संपून आंतरराष्ट्रीय संबंध आणि राष्ट्रीय अंतर्गत आर्थिक परिस्थिति यांची घडी कशी बसवावी त्याविषयी निरनिराळ्या व्यक्ती आणि परंपरांचे प्रतिनिधी आपापले विचार बनवीत आहेत. ह्या विचारांत आणि योजनांत लोकांची ध्येये आणि परंपरा ह्यांचे प्रतिबिंब पडलेले आढळते. इंग्लंडमधील काँग्रॅव्ह-टिव्ह म्हणजे जुन्या परंपरेच्या पक्षाने युद्धोत्तर पुनर्घटनेच्या दृष्टीने भिन्नभिन्न प्रश्नांचा विचार करण्यासाठी नेमलेल्या समितीने शिक्षणसंबंधांत योजना पुढे मांडली आहे. "व्यक्तीचा सर्वांत अधिक पूर्ण विकास" ह्या शिक्षणाच्या सामान्य ध्येयाचा उल्लेख करून त्यास भलतेच महत्त्व दिले जाण्याची भीति तिने प्रकट केली आहे. राष्ट्र आणि राष्ट्रीय राज्यव्यवस्थेच्या गरजा तरुण पिढीच्या मनावर बिंबवून त्या संबंधांतल्या आपल्या कर्तव्याची जबाबदारी पार पाडण्यास तीस तयार करणे हा विद्येचा मुख्य उद्देश व कार्य असावयास पाहिजे असे तिचे म्हणणे आहे. केवळ व्यक्तिस्वार्थाकडे न पहाता सर्वद समाजाच्या हितासाठी झटणे आणि स्वदेशाच्या रक्षणास सहाय करणे हे आपले कर्तव्य आहे ही भावना शिक्षणाने तरुणांच्या मनांत दृढ

केली पाहिजे. तसेच, आपले पूर्वज, आपली पुराण संस्कृति व आपली राष्ट्रीय परंपरा ह्यांविषयी तरुणांस पूर्ण अभिमान वाटला पाहिजे असे समितीने म्हटले आहे. चार्मिक व नैतिक भावनांचा विकास शिक्षणाने झाला पाहिजे आणि होतकरू तरुणांस पुढे येण्यास संधी मिळाली पाहिजे असे तिचे मत आहे. ब्रिटिश राष्ट्राच्या विस्तारशील जागतिक पुढारीपणाची परंपरा चालू ठेवण्याचे सामर्थ्य तरुणपिढीत येईल असा शिक्षणाचा रोख असणे अगत्याचे आहे असेहि समितीने म्हटले आहे. ब्रिटिश कामगरी पक्षांच्या बतीनेहि शिक्षणाची एक भावी योजना प्रसिद्ध झाली आहे तीमध्ये ह्या वर्गाच्या तरुणांस धंदे-शिक्षणाच्या सोयी कोणत्या व कशा दिल्या गेल्या पाहिजेत याचा तपशीलवार विचार केलेला आहे. एका उद्योगांतून दुसऱ्या उद्योगांत जाण्याची पात्रता तरुण कामगारांत उत्पन्न व्हावी अशा तऱ्हेची शिक्षण-व्यवस्था असावी असेहि योजना सुचविणारांचे म्हणणे आहे. भावी शिक्षण व्यवस्थेच्या स्वरूपाचा विचार हिंडु-स्थानांत फारसा होत असलेला दिसत नाही. इंग्लंडसारख्या देशांत चाललेल्या चर्चेपासून येथे पुष्कळ बोध घेण्यासारखा नाही काय ?

मराठा चेंबरच्या शिष्टमंडळाचे व्यापारमंड्यांस निवेदन

हिंदुस्थान सरकारचे व्यापारमंत्री, श्री. सरकार, ह्यांचा मुकाम मुंबईस असतांना मराठा चेंबरच्या शिष्टमंडळाचे म्हणणे त्यांनी ऐकून घेऊन त्याचेही तपशीलवार चर्चा केली. कारखानदारांनी वॉर रिस्कचा विमा उतरतेवेळीं मालमत्तेची किंमत किती धरवी, ह्या विषयीच्या अडचणी शिष्टमंडळाने व्यापारमंड्यांस निवेदन केल्या व विशेषतः लहान कारखान्यांस विम्याची ही योजना सक्तीने लागू करण्यांत येऊ नये, असे सुचविले. कारखाना जितका लहान, तितका त्यास विम्याचा फायदा कमी, अशी वस्तुस्थिति असल्याचे त्यांस कळविण्यांत आले. तथापि विमा-योजनेचा पायाच सर्वास सक्ति हा आहे, असे शिष्टमंडळास उत्तर मिळाले. छापखान्यांच्या धंद्याच्या व पाकिटे तयार करणाऱ्या कारखान्यांच्या कागदासंबंधीच्या अडचणी शिष्टमंडळाने पुढे मांडल्या, त्यास उत्तर देतांना पुरवठ्याचे मार्गातील अडचणींचा उल्लेख करून युद्ध संपेपर्यंत ह्या संबंधांत फारशी सुधारणा शक्य होणार नाही, तथापि आपण प्रयत्नांची शिकस्त करीत आहो, असे श्री. सरकार ह्यांनी सांगितले. उत्पादनाचे क्रियांकरिता कारखान्यांस गहू, साखर, रॉकेल, इत्यादींचा तुटवडा भासतो, हे खरे असले तरी सामान्य जनतेच्या गरजा भागविल्यानंतरच त्यांचा कारखान्यांस पद्धतशीर पुरवठा करता येणे शक्य होईल, असे श्री. सरकार ह्यांनी स्पष्ट सांगितले. कारखान्यांतील कामगारांसाठी स्वस्तमालाच्या दुकानांस मूळ किंमतीने मालाचा पुरवठा व्हावा, केवळ त्यांस परवाने दिल्याने कामगारांची गरज भागणार नाही, हे शिष्टमंडळाचे म्हणणे श्री. सरकार ह्यांस पटले व त्याविषयी सटपट करण्याचे आश्वासन त्यांनी दिले. मोटार-गाड्यांच्या मुख्य मार्गांची किंमत नियंत्रित करावी व मोटार ओनर्स न्यूच्युअल इ. कंपनीचे वैशिष्ट्य लक्षांत घेऊन तिचेवरील विमा कायद्याचे बंधन टिळे करावे ह्या दोन्ही सूचनांनाबद्दल श्री. सरकार ह्यांचेकडून विशेष महत्त्वाचे आश्वासन मिळू शकले नाही. भावनियंत्रणाच्या व सायपदार्थांच्या पुरवठ्याच्या योजनांत सुधारणा करण्याची आवश्यकता व्यापार-

मंत्र्याचे नजरेस आणून देण्यांत आली व त्यांनींही ह्या संबंधांतील लोकांच्या अडचणी दूर करण्याची व्यवस्था सरकार तांतडीनें करील, असें सांगितले. महाराष्ट्रांतील व्यापारी व कारखानदार ह्यांच्या अडचणी श्री. सरकार ह्यांनीं शिष्टमंडळाकडून समजून घेतल्या. लवकरच पुण्यास येऊन त्यांनीं अधिक तपशीलवार माहिती समक्ष मिळवावी, ह्या शिष्टमंडळाच्या विनंतीस त्यांनीं मान देऊन मराठा चेंबरचा गौरव केला आहे. ते येथे आल्यावर प्रत्येक धंद्याच्या विशिष्ट अडचणी त्यांचेपुढें मांडणें सोईचें होईल व लहान आणि मध्यम आकाराच्या उद्योगधंद्यांचे प्रश्नांस चालना मिळू शकेल.

मॅनेजिंग एजन्सीचा करार

अलॅंबिक केमिकल्स वि. भगवानजी मोरारजी गोकुळदास

डिसेंबर, १९०७ मध्ये कोटिभास्कर अमिन आणि कं. ह्या फर्मचे भागीदार व अलॅंबिक केमिकल वर्क्स लि. ह्यांचेमध्ये करार होऊन फर्मला कंपनीचे सेक्रेटरीज, ट्रेझरर्स व एजंटस नेमण्यांत आले. फर्मच्या भागीदारांनीं व्यक्तिशः आपण आपले काम नीट करूं, असें लिहून दिले; उलट कंपनीनें फर्मला, कंपनी व फर्म शिलक असेपर्यंत मॅनेजिंग एजंट म्हणून ठेवूं, असें कबूल केले. १९२२ सालीं फर्मच्या मूळ भागीदारांपैकी फक्त एकच भागीदार—भाईलाल अमीन—उरला. त्यास अर्जदार भगवानजी मोरारजी गोकुळदास हे जाऊन मिळाले. बाकीच्या भागीदारांनीं त्यापूर्वीच राजीनामा दिलेला होता. ५ ऑक्टोबर, १९३९ रोजी भाईलाल अमीनचे आपले भागीदारांतील हितसंबंध भगवानजीस मिळाले. २० नोव्हेंबर, १९३९ रोजी कंपनीनें एजन्सी फर्मला व भगवानजीला पत्र पाठवून मॅनेजिंग एजन्सीचा करार संपला असल्याचे कळविले. भाईलाल अमीननें भगवानदासला फर्ममधील आपला हिस्सा विकल्यानंतर जी फर्म अस्तित्वांत राहिली, तिचे-शीच अलॅंबिक कंपनीचा करार झाला होता असें म्हणतां येईल काय? असा महत्त्वाचा प्रश्न उपस्थित झाला. भगवानदासनें अलॅंबिक कंपनीकडे ९ लक्ष रुपयांची नुकसान भरपाईची मागणी केली, तिचा मुंबई हायकोर्टाने विचार करून वादीचा अर्ज फेटाळून लावला. मूळ फर्म व नवीन फर्म ह्यांचेमध्ये कांहींतरी दुवा शिलक पाहिजे. मूळ फर्मपैकी निदान एक तरी भागीदार नव्या फर्ममध्ये असणे आवश्यक आहे. भाईलालनें फर्म सोडल्याबरोबर हा दुवा नाहीसा झाला व त्यानंतर उत्पन्न झालेल्या फर्मचा व कंपनीचा कांहींही संबंध येत नाही. भाईलाल अमीन फर्म सोडून गेल्याचे तारखेपासून मॅनेजिंग एजन्सीचा करार रद्द होतो, म्हणून तो करार संपुष्टांत आणण्याचा कंपनीस अधिकार आहे, असा हायकोर्टाने निवाडा केला.

पहिल्या वर्गाचे हण्यांत दोन बर्थ

इंग्लंडमधील आगगाड्यांच्या पहिल्या वर्गाच्या प्रत्येक हण्यांत आतांपर्यंत रात्रीचे वेळीं एकाच उतारूची सोय असे परंतु आतां पुढपरिस्थिति लक्षांत येऊन एल. एम. एस. कंपनीनें कांहीं हण्यांत आणखी एक बर्थ वरती बसविला आहे व दोन उतारूंच्या निजण्याची सोय केली आहे, तथापि एकच बर्थ असलेले हवे अजूनहि मिळू शकतात.

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानीं असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉविन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग

९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ वारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सानारा („ सानारा)	१९ विरमगाव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	२० धुळे („ प. सानदेश)
४ कन्हाड („ „)	२१ दोंडाईचे („ „)
५ तासगाव („ „)	२२ शिरपूर („ „)
६ किलोस्करवाडी („ „)	२३ शहादे („ „)
७ शिराळे („ „)	२४ नंदुरवार („ „)
८ कोरेगाव („ „)	२५ साक्री („ „)
९ वाई („ „)	२६ शिंदसेडे („ „)
१० अहमदनगर („ अहमदनगर)	२७ तळोदे („ „)
११ शेवगाव („ „)	२८ मालेगाव („ नाशिक)
१२ कोपरगाव („ „)	२९ सटाणा („ „)
१३ बेलापूर („ „)	३० कळवण („ „)
१४ राहुरी („ „)	३१ लासलगाव („ „)
१५ भिवंडी („ ठाणे)	३२ नांदगाव („ „)
१६ पालघर („ „)	३३ दोहद („ पंचमहाल)
१७ कल्याण („ „)	३४ कालोल („ „)

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेविंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग बायरेक्टर.

भात (धान्य) कोठारांची यशस्विता

बाबा को. सु. युनियनचें कार्य

पालेमोडी कर्ज

सोसायट्यांतील मॅबर बाहेरील सावकारांकडून पालेमोडी कर्ज आणून त्यापोटी दुप्पट, तिप्पट किंमतीचें भात देतात. या पद्धतीस आळा बसणेसाठी व मॅबरांचें हित साधण्यासाठी सोसायटीचे मॅबरांस अत्यंत जरूरीचे वेळीं पालेमोडी कर्जाची योजना बँकेचे अधिकारी यांस पटवून सन १९४० पासून ही पद्धत सुरू केली आहे व त्याचा प्रसार सलील प्रमाणें झाला आहे.

साल	मॅबर संख्या	रकम
१९३९-४०	१३	४००
१९४०-४१	२८	८४०
१९४१-४२	४८	१,४४५

आज ४८ मॅबरांकडे रु. १,४४५ चें पालेमोडी कर्ज आहे. त्यामुळे मॅबरांचीं भातें सोसायटीच्या ताब्यांत घेऊन मॅबरांचाहि आर्थिक फायदा झाला शिवाय मालास भावहि चांगला घेऊन एकत्रित माल-विक्रीचें तत्त्व बिंबलें आहे.

भात-कोठार

भात-कोठाराची योजना वाढे पेठ्यांत सन १९३७-३८ सालापासून अमलांत आली असून तीमळें सोसायट्यांची आर्थिक उन्नति झाली असून त्यांतील मॅबरांची आर्थिक उन्नति होत आहे. सद्य भात-कोठारें फायदेशीर असल्यामुळे त्यांचा फायदा सलीलप्रमाणें झालेला आहे.

सन	भात-कोठारांची संख्या
१९३७-३८	३
१९३८-३९	३
१९३९-४०	६
१९४०-४१	३
१९४१-४२	५
	२०

वरीलप्रमाणें रिपोर्टांतिल सालांत ५ नवनि भात-कोठारें स्थापन झाल्यामुळे सामील असलेल्या सर्व सोसायट्यांत भात-कोठारें झालेलीं आहेत व तीं उत्तम चाललेलीं आहेत. सद्य भात-कोठारांत ३२० मॅबरांनीं भाग घेतली असून त्यांस ७३११ मण भात कर्जाक दिलेले आहे. मागील सालीं २०० मॅबरांस ४४४३ मण भात कर्जाक दिलें होतें. त्यापैकी ४४०० मण भात वसूल झालें असून ३६ मण भातास, तहकुबी देण्यांत आली आहे व ७ मण भात थकलेले आहे. रिपोर्टाचें साली ज्या मॅबरांकडून भात वसूल झालें नाहीं त्यांचें भयंकर नुकसान झालें आहे, म्हणून त्याकडील वसूल झालेला नाहीं.

मॅबरांनीं जमविलेले होअर भोंदवल (भाताचें) :— २५९४ मण आहे व भात-कोठारांत आतांपर्यंत एकूण झालेला नफा २३९७ मण आहे. सद्य प्रगति अवघ्या चार वर्षांचीच आहे. यावरून भात-कोठाराची उपयुक्तता किती आहे हें दिसून येईल.

भात-कोठारांची माहिती

भात-कोठारांची संख्या	२०
मॅबर संख्या	३२०
मॅबरांकडील भाताचें येणें मण	७३११
थकलेलें कर्ज मण	४३
पैकी तहकुबी दिलेले मण	३६
भाताची ठेव मण	१५४
मॅबर होअर्स मण	२५९३
बँक पैशांनी विकत घेतलेलें भात मण	२१५२
भाताचा रिझर्व फंड मण	९४
भात-कोठारांचा नफा मण	२३९७
भात-कोठारांत शिल्लक भात मण	८८
भाताकरिता बँकेतून आणलेलें कर्ज रु.	६१४४
भात-कोठारांतील भाताची किंमत रु.	२६६८२

सन १९३६-३७ पासून भात-कोठारें काढण्याचें योजनेस प्रथम परवानगी देऊन त्या गोष्टीची सत्यता आम्ही बँकेस पटवून दिल्यावर वाढे पेठ्यांत बँकेनें भात-कोठारांकरिता कर्ज देण्यास सुरवात केली परंतु त्यास या भागाचे मे. अ. रजिस्ट्रारसाहेब यांनी ३-४ वर्षे मान्यता दिली नसल्यामुळे सहा नवीन कोठारें काढण्यासाठी बँक कर्ज देण्यास तयार होईना. परंतु ह्याबाबतींत सारसी ३-४ वर्षे चिकाटी न सोडतां प्रयत्न करून सन १९४१ सालीं या युनियनला मे. रजिस्ट्रारसाहेब (रजिस्ट्रारसाहेब) यांनी सन १९४१ सालीं मे. रजिस्ट्रारसाहेब (रजिस्ट्रारसाहेब) यांनी सद्य योजना सोसायट्यांचे व शेतकऱ्यांचे हिताची आहे असें आम्हीं व मे. डी. जे. हुंजारराव डि. ऑ. ऑर्गनायझर यांनी पटवून दिल्यावर मे. रजिस्ट्रारसाहेब यांनी भात-कोठाराचे नियम मंजूर करण्याचें आश्वासन दिलें व त्याप्रमाणें भात-कोठारांचे पोटनियम तयार होऊन त्यास मे. रजिस्ट्रारसाहेब यांकडून मंजुरी देण्यांत आली.

सद्य भाताचे पोटनियम रिपोर्टांचे सालीं सर्व सोसायट्यांस लागू करून घेतले आहेत व त्याप्रमाणें सर्व सोसायट्यांनी कोठारें काढून आज फायदा करून घेतलेला आहे, त्याचा फायदा रिपोर्टांचे सालीं भिवंडी, कल्याण व पालघर तालुक्यांनी घेतला आहे.

समुद्राच्या पाण्यांतून मॅग्नेशियमचें उत्पादन

समुद्राच्या पाण्यांत कित्येक महत्त्वाचीं द्रव्यें विरघळलेलीं असतात, परंतु त्यांचें प्रमाण अत्यल्प असल्यामुळे तीं काढणें आर्थिक दृष्ट्या परवडत नाहीं. फक्त मीठ तयार करणेंच परवडतें. परंतु आज ब्रोमाइन, मॅग्नेशियम इत्यादींचें समुद्राच्या पाण्यापासून मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन करण्यास प्रारंभ झाला आहे. ह्या पाण्याच्या ८०० भागांत मॅग्नेशियमचा एक भाग असतो तो काढण्यासाठी अमेरिकेच्या किनाऱ्यावर यंत्रसामुग्री बसविण्यांत आली आहे. किनाऱ्यावर सापडणाऱ्या जमिनीतील चुना समुद्राच्या पाण्यांत मिसळला म्हणजे मॅग्नेशियमचा एक काँपौंड तयार होतो तो हेड्रोक्लोरिक अॅसिडमध्यें विरघळू शकतो. त्याचें मॅग्नेशियम क्लोराइड तयार होतें. तें वाळवले म्हणजे पुढ मिळतें. त्यांतून विद्युत्प्रवाहाचे साहाय्याने मॅग्नेशियम काढता येतें.

अर्थशास्त्र

लेखक:—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००; किंमत ३ रुपये
या पंधात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धान्तांचे विवेचन केले आहे.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर

[कंपनीने १९४१ अखेर ६ टक्के डिविडंड वांटला आहे.]

युद्धसाहित्यपुरवठा-खात्याची परेशूटकरिता
लागणाऱ्या

रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या
भांडवलाकरिता तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत

ठेवी घेणे आहेत

व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान
रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज
दर सहा महिन्यांनी दिले जाते.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि.,
श्रीरामबाग,
बसवनगुडी, बंगलोर. } नारायण गोविंद नाईक,
(माजी अध्यक्ष, हैम्बर चेंबर ऑफ
कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यांतील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरे-
टिव्ह स्टोअर्समध्ये व पुण्यास लक्ष्मी गोठवरील रेन्ड्युवियमच्या
व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे

मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे १.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

हे पत्र पुणे, पेट मांबुडा घ. नं. ११५११ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीपाद रामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवस', मांबुडा, घ. नं. १२४११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.